

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Els inicis de Picasso a través de la caracterització material de sis retrats de la primera època

- La Universitat de Barcelona i el Museu Picasso de Barcelona han dut a terme un estudi per caracteritzar el material de sis treballs de joventut de Picasso.
- Les obres estudiades són sis retrats de la primera època de Picasso que formen part del fons del Museu. Datats entre el 1895 i el 1900, reflecteixen l'evolució de la seva creativitat en la transició que s'inicia a la Corunya, continua per la seva etapa a Barcelona i finalitza amb el primer contacte amb Paris.
- L'estudi s'ha dut a terme amb un laboratori mòbil MOLAB per a l'anàlisi *in situ* d'obres d'art, en el marc del projecte europeu CHARISMA.
- L'anàlisi ha permès descobrir una nova obra sota *Home amb boina*, així com aprofundir en composicions anteriors que ja s'intuïen sota *Home a l'estil d'El Greco*, *Josep Cardona i Furró* i *Autoretrat amb perruca*.

Barcelona, 23 de novembre de 2015. Un estudi dut a terme per investigadors de la Universitat de Barcelona i del Museu Picasso, en el marc del projecte europeu Infraestructures de Recerca Avançada sobre el Patrimoni Cultural (CHARISMA), ha permès descobrir composicions subjacents i caracteritzar els materials de sis obres de la primera època de Pablo Picasso, datades entre el 1895 i el 1900.

L'estudi ha contribuït a conèixer millor el **procés de transició creativa de l'artista** des dels seus primers anys a la Corunya fins a les seves primeres visites a Paris —on va viatjar per primera vegada el setembre del 1900—, passant per la seva relació amb els inquietants ambients culturals de la Barcelona finisecular.

Les obres estudiades són sis retrats primerencs de l'artista que formen part del fons del Museu Picasso de Barcelona: *Vell*, *Home amb boina*, *Carles Casagemas*, *Autoretrat amb perruca*, *Josep Cardona i Furró* i *Home a l'estil d'El Greco*.

Mes enllà del que és visible, s'ha aprofundit en les diferents estructures pictòriques tot travessant l'epidermis de les teles. Se n'han determinat els materials i revelat detalls de tècnica i composició, com en el cas de l'obra **Vell**, amb un Picasso encara nen que s'emmirallava en els mestres. A sota d'**Home amb boina**, s'hi ha descobert una altra composició, una pintura estretament lligada al seu pare l'autoria de la qual s'haurà d'estudiar. A **Josep Cardona i Furró**, una tela que Picasso va treballar tres vegades consecutives, hi ha quedat l'empremta del paisatge urbà de la Barcelona finisecular. Al quadre **Home a l'estil d'El Greco**, on aprofita un fragment d'exercici acadèmic que testimonia el seu pas per l'Escola de la Llotja, obre un camp de recerca per iniciar la cerca i classificació d'altres fragments

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

desapareguts. A **Carles Casagemas**, a més de descobrir-hi una composició anterior, s'ha pogut esbrinar la causa específica de la degradació que afectava l'estabilitat de la pintura.

Finalment, a **Autoretrat amb perruca**, l'obra central i eix del projecte, es veu com la vitalitat creadora del mestre es manifesta en un joc de superposició d'imatges que reflecteixen la plena integració en la societat catalana i són el preàmbul del procés de metamorfosi que l'acompanyarà tota la vida.

Per dur a terme la recerca, s'ha fet servir el laboratori mòbil per a l'anàlisi *in situ* d'obres d'art MOLAB, desenvolupat pel Centre SMAArt de la Universitat de Perusa (Itàlia) en el marc del projecte europeu CHARISMA.

Aquest projecte s'emmarca en la línia del **Museu Picasso** dedicada a estudiar la col·lecció de la institució, la més completa que hi ha d'obres de joventut de Picasso. Així, l'any 2010, es va presentar en el marc de l'exposició «Ciència i Caritat al descobert», el resultat dels importants estudis radiogràfics, de reflectografia infraroja i d'analítica de pigments aplicats a l'obra que s'havien fet fins llavors. Aquests estudis van revelar aspectes desconeguts sobre el procés de creació de Picasso. Més recentment, l'any 2013, es van exposar els resultats de l'estudi exhaustiu de la pintura *Terrats de Barcelona* (Barcelona, 1903), fet pel Museu amb la col·laboració de la Universitat de Barcelona. En aquest cas, es va posar de manifest l'estreta relació entre una imatge subjacent —que representa una parella nua— i altres dibuixos de la col·lecció del Museu que pertanyen al mateix període, així com les coincidències cromàtiques amb pintures de finals del 1901. Pel que fa a la representació de la parella, es tracta d'un tema recurrent en la producció de Picasso dels anys 1902 i 1903, que conclourà magistralment amb la gran obra *La Vida*, realitzada a Barcelona el 1903 i actualment una de les obres destacades del Museu d'Art de Cleveland. Aquest estudi es va presentar en forma d'exposició, d'on va sorgir la publicació *Viatge a través del blau: La Vida*.

La campanya actual d'anàlisi del projecte, titulada «Early Stages of Picasso through material characterization of different portraits», es va fer al Museu Picasso el juliol de 2013, i l'estudi dels resultats obtinguts s'ha desenvolupat al llarg del període 2014-2015. Els sis retrats seleccionats pel Museu van ser pintats entre 1895 y el 1900 i formen part del seu fons. Amb això, el Museu Picasso de Barcelona es reafirma com a referència mundial per a l'estudi de l'artista.

Caracterització de les obres

Les obres d'art en general, i les pintures en particular, es poden considerar registres arqueològics del moment en què van ser creades, ja que no només incorporen la capacitat de l'artista que les va fer, sinó que també integren el context cultural i material de la societat on van ser produïdes. L'estudi de la composició material d'una l'obra ajuda a entendre tots aquests aspectes en la mesura que permet definir els compostos emprats i la forma en què van ser organitzats.

La informació obtinguda en la caracterització de les obres d'art és útil per conèixer els processos creatius seguits pels artistes, per situar les obres en una època o context geogràfic i també per establir l'estat de conservació o els processos de restauració aplicats o que seria necessari aplicar en el futur.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

La complexitat i singularitat de les obres fan que només siguin aplicables procediments d'anàlisi que no en comprometin la integritat física ni n'afectin la llegibilitat. Per aquest motiu, la major part de les tècniques aplicades en aquest camp són no invasives, o ho són mínimament.

De fet, encara que la **Universitat de Barcelona** disposa de la major part de les tècniques no destructives que requereix l'estudi d'obres d'art, en molts casos els instruments comercialitzats estan dissenyats de manera que no permeten el posicionament d'objectes de gran format com són les pintures.

La instrumentació inclosa al MOLAB per desenvolupar aquest projecte ha inclòs tant tècniques d'anàlisi global (reflectografia d'infraroig, SMIRR) com tècniques d'anàlisi puntual (fluorescència de raigs X, espectroscòpia d'infraroig mig i proper, espectroscòpia ultraviolat-visible i espectroscòpia Raman).

Un primer examen de les obres es realitza mitjançant **tècniques d'anàlisi global** que permeten l'observació conjunta de **l'estructura de la pintura**. L'estudi es realitza a partir de les imatges obtingudes amb tècniques com la reflectografia de infraroig i la radiografia (documentació prèvia del Museu). Les dues tècniques permeten adquirir imatges com a conseqüència de la interacció selectiva de la radiació de diferents longituds d'ona amb els diversos materials constituents de la pintura.

Les imatges de les **reflectografies d'infraroig proper** (NIR) han permès ratificar i complementar la presència de **composicions subjacents**, diferents de les que s'observen en superfície, en totes les obres. Entre aquestes es podria assenyalar, com a menys coneguda, la que inclou l'obra *Vell* i, com a més desenvolupada, la corresponent a l'obra *Autoretrat amb perruca*, que presenta una estructura complexa de capes superposades on s'han pogut apreciar tres composicions: les més conegudes *Home amb barret* i *Autoretrat*, i una d'intermèdia del jove Picasso sense perruca.

Les tècniques **d'anàlisi puntual** proporcionen informació sobre la composició molecular i elemental dels materials emprats en els diferents punts analitzats de les obres.

La **fluorescència de raigs X** permet l'anàlisi elemental *in situ*. Els resultats obtinguts van possibilitar la creació de mapes de composició per a cada element al llarg de la superfície de cada obra. Aquests mapes, interpretats de manera conjunta amb les imatges de reflectografia d'infraroig, van contribuir a identificar, en alguns casos, la composició de les capes subjacents. Entre els resultats obtinguts, resulta especialment interessant la **identificació del zinc** i la seva distribució. Aquest element, probablement associat a la utilització de blanc de zinc, és especialment significatiu en les obres més properes a 1900. La presència d'aquest pigment pot ajudar a conèixer millor el context en què les obres van ser realitzades.

Les **espectroscòpies d'infraroig mig (Mid-) i proper (NIR)** són tècniques d'anàlisi molecular basades en l'absorció de determinades freqüències de l'infraroig per part dels enllaços dels diferents compostos constituents de les obres. Aquestes absorcions són característiques i permeten identificar els compostos.

L'aplicació de l'espectroscòpia d'infraroig ha permès establir la presència de **negre d'ossos i blau de prússia** com a pigments constitutius de les parts fosques de nombroses obres. Aquesta barreja sembla ser un tret característic en les seves primeres obres com ha estat prèviament determinat en el treball *Primera comunió*.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

L'**espectroscòpia Raman** es basa en fenòmens de dispersió inelàstica de la radiació visible, de l'infraroig proper, o de l'ultraviolat proper. Aquesta tècnica ha permès confirmar la presència de **vermelló** a diferents àrees com els llavis de l'*Autoretrat amb perruca*.

En el treball hi han participat també els investigadors Clarimma Sessa (Universitat de Barcelona), Francesca Rosi (Universitat de Perusa, Itàlia) i Raffaella Fontana (Institut Nacional d'Òptica, CNR-INO, Itàlia). L'estudi es presentarà el divendres 27 de novembre durant el Simposi Internacional «[Early Picasso: the development of the artist through his palette](#)», que tindrà lloc a l'Edifici Històric de la Universitat de Barcelona (Gran Via de les Corts Catalanes, 585).

Contactes:

Universitat de Barcelona

Gabinet de Premsa
Gran Via de les Corts Catalanes, 585
08007 Barcelona
Tel. +34 934 035 544
premsa@ub.edu
www.ub.edu

Museu Picasso

Departament de Premsa i Comunicació
Montcada, 15-23
08003 Barcelona
Tel. +34 932 563 026
museupicasso_premsa@bcn.cat
www.museupicasso.bcn.cat

Sobre la Universitat de Barcelona

La UB és la primera universitat pública de Catalunya pel que fa a nombre d'estudiants, 64.000, i a oferta formativa. Ocupa el primer lloc en producció científica de l'Estat, fet que la converteix en el principal centre de recerca universitari d'Espanya i un dels més importants d'Europa, tant pel nombre de programes de recerca com per l'excel·lència assolida en aquest terreny.

La UB es posiciona de manera molt destacada en els principals rànquings internacionals: és l'única universitat de l'Estat espanyol que aconsegueix posicionar-se entre les 200 millors universitats del món a l'Academic Ranking of World Universities (ARWU) —més conegut com a rànquing de Xangai—. Als QS World University Rankings 2014-2015, també és la primera universitat d'Espanya i una de les 200 millors del món. A més, és l'única universitat de l'Estat que forma part de l'elit de les 200 millors universitats del món en 25 de les 30 àrees del coneixement, segons els QS World University Rankings 2014 by Subject.

Membre de les xarxes universitàries d'excel·lència més rellevants a escala internacional, com ara la Lliga d'Universitats de Recerca Europees (LERU), la Universitat de Barcelona ha estat escollida per liderar, a l'Estat, la nova comunitat de coneixement i innovació (KIC) centrada en vida saludable i envelliment actiu, EIT Health. La Universitat de Barcelona disposa de 301 grups de recerca consolidats i, segons un informe de BiGGAR Economics, sol·licitat per la LERU, té un impacte de 1.400 milions d'euros en el valor afegit brut (VAB) de Catalunya —que representa el 0,72 % sobre el total català—, i un impacte directe en 21.870 llocs de treball (dades de 2014).

www.ub.edu

[Guia d'experts de la Universitat de Barcelona: www.ub.edu/experts](http://www.ub.edu/experts)

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Sobre el Museu Picasso

El Museu Picasso té com a principal objectiu propiciar, afavorir i divulgar el coneixement, la investigació i la difusió de l'obra de Pablo Picasso, tant localment com globalment. És un dels principals museus dedicats exclusivament a la figura de l'artista i el primer que es va fundar d'entre tots els centres dedicats a Picasso del món, fa més de 50 anys. Les obres que formen la seva col·lecció són un referent per conèixer els anys de formació de l'artista i la seva dedicació a la tècnica del gravat, i és l'únic que disposa d'una sèrie completa del pintor, el conjunt de *Las Meninas*. Situat en un espai arquitectònic excepcional —un conjunt de cinc edificis d'estil gòtic civil català—, gràcies a la seva gènesi i a la seva col·lecció és el testimoni viu del vincle entre Pablo Picasso i Barcelona. El Museu es va concebre com un espai d'art i coneixement al servei de Picasso, de la ciutat i de tots els seus visitants.

www.museupicasso.bcn.cat

